

ZÁSZLÓS LEVENTE
ORPHEUS APOLLÓNHOZ
GILGAMES

MB

163.836

SZENCI MOLNÁR TÁRSASÁG
BUDAPEST, 1994

ZÁSZLÓS LEVENTE:

Orpheus Apollónhoz

Mintha az értelem leglényegét, annak eredetét kutatná a költészet eszközeivel Zászlós Levente. A civilizáció történetiségének rétegein halad keresztül, egyre elszántabban; és egyre határozottabban sejtve azt: hová is kell eljutnia, velünk együtt, hogy elindulhasson; s aki érti szavát, követhesse őt az úton.

Három ciklus előzi meg a negyediket; amely negyedik — a Gilgames-eposz magyarra ültetése — talán a bölcső megtalálását sejteti. De melyek is azok a rétegek, amelyeken át kell haladnunk? Mindent megelőzőnek, hisz így van az mindannyiunk életében is, a külső tények meg tapasztalásai. De ilyen külső tény minden idegen személyiségjegynek az azonosulás szintjéig történő megértése! Seneca, Cortez, Charlotte Corday, vagy épp' a kufárok, egy pozsonyi kertész; valamennyiükből az és annyi a fontos, ami és amennyi visszarezdül bennünk. Közelebb vezetve minket belsőbb magunkhoz; a gyökerekhez.

S már ez a következő rétegvallatás. Mikoris a személyektől, tudattársainktól az ösztönlények felé fordulunk. Halott pollenek zörgése rivall reánk; már e kép is kifejezi: milyen hatalmas és meglepő metaforagazdagság jellemzi akkor (is) Zászlós Leventét, amikor ösztöneink mását és lényegét, a közös eredetet próbálja kikutatni földünk lélegzetvételeiben. Így haladunk még mélyebb rétegek felé; már legbensőbb lényegünk kutató pillantásait látjuk, amelyekkel azt kérdi: miért vagyunk mi többek és miért lettünk mi kevesebbek!? Istenét és isteneit faggatja; megteremti teremtmőjét, s kiált te-

ZÁSZLÓS LEVENTE

ORPHEUS
APOLLÓNHOZ

GILGAMES
FORDÍTÁSOK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MAGYAR KÖLTŐK A KÖLTÉSZETÉRT

Szerkeszti: dr. Szíj Rezső

1.

Szathmáry Lajos: Ajándék

Válogatott versek

2.

Zászlós Levente: Orpheus Apollónhoz

*

Gilgames fordítások

3.

Kopré József: Hagyjatok énekelni

Válogatott versek

4.

Szilágyi Ferenc: Világ csodája

Kiadatlan versek 1956-ból

ZÁSZLÓS LEVENTE

ORPHEUS
APOLLÓNHOZ

GILGAMES
FORDÍTÁSOK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

SZENCI MOLNÁR TÁRSASÁG
Budapest, 1994

SZENCI MOLNÁR TÁRSASÁG
Irodalmi vezető: Szíj Rezső
Műszaki szerkesztő: Szücs József

© Zászlós Levente, 1994.

ISBN 963 8320 20 6

MB 163.836

1998

F. k.: dr. Szíj Rezső
Szedés: SZÜCS BT Dunakeszi
Nyomta: GÖDI PRINT Kft
Felelős vezető: Lakatos Imre

ISSN 1217-0097

SZÜRKÜLET

Füröszd meg arcom égi fényben
csönd és szeretet hatalmas őre!;
Állok, riadtan szimatolva
a láthatatlan jövődőbe.

Elszáradó fű sirdogál
a gutaütött fák alatt;
begörbülnek az ujjaim,
hamut szór rám az alkonyat.

Halott vizek tükrébe nézek:
keresném egykori csodáit, –
de eltűnnek a hegyek is:
szétporlik a bazalt s a gránit.

Merre járhatsz, nagy Hallgató;
elindulok én is sután,
te érthetetlen Türelem,
elsüllyedt lábnyomod után.

ORPHEUS APPOLLÓNHOZ

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ORPHEUS APOLLÓNHOZ

Ne gyűlölj, ne dühöngj, a jós igék
kihaltak számból mindörökre mától;
kopár agyamnak szikkadása véd
perzselő haragod tüzes nyilától.

...mert így a jó, s e barlangmenedék
szűk öble lassan végtelenbe tágul,
s míg hattyúdalba fognom illenék,
új csillagkép ragyog sötét faláról.

Rázd csak, Szilaj, e torz gyümölcsű fát,
eressze terhét kénes zuhogóba;
elorzott lantomon az ősi óda,

hiába törlöd le ujjam nyomát,
rám vall, jöhet (nem fed be szürke por)
más ég, más föld s leginkább más pokol!

NIKODÉMUS

Sötétben indultam, Uram feléd,
holdtöltekor, csillag se fénylett;
hallgatni bölcs és halk beszéded,
s lerakni szívem minden kételyét.

Mert nincs vigasz és immár mit se véd
a gyöngülő test gyötrelmei ellen
a földi tudás, ha mindenben
ott látni a halál kísértetét!

Szél fú és nem tudhatni, honnan?
e rövid élet hirtelen kilobban...
nincs gondom véle már, nem félek:

fény hatja át a sűrű éjszakát,
s küldi felém egy másik élet
liliomillatú fuvallatát!

AZ IDEGEN

Utas ha jött, elkerült mindahány;
hivtam az Urat és nem volt sehol,
sajgott a sok seb és fájt a magány,
s a mélyben fölmorajlott a Seol.

Rongyként, az út szélére vetve,
nyögve néztem a búcsúzó eget;
leszállt a homály fénytelen szememre,
fojtogatott a tikkatag liget.

S éreztem, hirtelen fuvallat jár át,
sebemre hűs olaj és bor csurog,
és fény oszlatja el szemem homályát,

és sírok újra és csak ámulok:
irgalmas kéz simítja meg fejem –
hossánna néked, áldott Idegen!

Te tudtad igazán, hogy élni jó,
s a sírral fölcserélni ágyadat
hiába van stoa, ha gyáva vagy!
Jól tudtad ezt, kiszáradt, vén karó!

Mert élni kell, s ha kell, hát épp ezért
hízalgő szókért kit érhetne vád,
hogy megtagadta igaz önmagát;
Nagy Vén, szeretlek rettegésedért!

Mert jó az élet nőktől távol is:
aszott gyomorral, étlen-szomjan is;
figyelni: másnak gyűrűzik a víz...

S ellustálkodva még a szép napon
távolról gyönyörködve hallgatón:
veri lantját a dilettáns barom.

Jékely Zoltánnak

Megszülnéd önmagad; sötét burookban
duzzadnál csíráként – ha kellene...
Ott barbár les, lapul jelet huhogva,
itt óv, becéz barbárod fegyvere.

Szorítsd a tógád csatját jól marokra,
hiába küzdenél is ellene:
éj van, fényt nem, csak füstöt ont a fokla,
s beleng a rothadó hús szelleme.

Nem látomás! a korhadó velő
nem önmagából kelti fantomát;
halk szisszenését hallja már a fül –

míg üldögélsz merengve, tétlenül,
már ropogtatja bordád s csigolyád –
s húz magába az iszonyú idő!

CORTEZ

Azévben Xilonen leány maradt csak,
nem érlelt magvakat a földanya,
jégpára szállt le minden virradatra,
és elmaradt a szent virágcsata.

Az elhullt istenek kihűlt helyére
új isten állt, a naptestű Arany;
vaskezű kényszer csörömpölt az égre
s a barbár arc vigyorgott boldogan.

Roskadozó teokallik tövében
iszamos, sűrű vér sötétedett –
s a holtravált nép végső énekén át

lőporfüst szállt s a fölszakított vénát
nem volt, ki elkötözzé már keményen –
s rángatóztak a kitépett szívek!

Virágarcú, te légy a gyámolítóm,
hogy egykor vőlegényem is lehess;
s ha szánmam szivemből mind kiirtom,
csókold lehúnyt szemem s nagyon szeress!

Légy ringató hajóm, csillagtüzednek
fénye, ha márvány arcomon remeg;
s vétkemért hulló véremmel fizettek,
s számra fagyott varázslatos neved.

Várj még, arám! – Húzz, vonz az átkozott:
bibor fényben tüzelnek, égnek
szürke bőréen az ördög csókjai...

Sujtó virágkezem emelve égnek
megyek – sápadt szivem tüzet fogott –
fekete vérét ontani.

A KUFÁROKHOZ

Rókák és farkasok után, most
tiétek a Csarnok – a vért
föl se mosták, már a kimért
szemérem fölött csapdos

sírva a törött szárnyú lélek.
Ez most a ti időtök – higgyétek,
mindent lehet; nincs vétek,
hamueső és megtorló ítélet!

Maszlag, mákony és kerge ének
fullasztja el az Úr szavát,
– de láttatja is már magát

a haragvó idők jele;
Reped az ég – már rajtatok
az Istenember villámló szeme!

Méhesemben kaskába dugva
megállítám a szárnyaló időt;
hol sorvadón teng-leng a dudva,
vérgyöngyű málnám óriásra nőtt.

Megindul a sün tüskés dombja
bokra alól, hol szuszogva hevert;
zsongító himnuszát zsibongja
s nyugtalanul rezeg-remeg a kert.

Fűszeres pára száll a fákra,
villog a levelek fonákja,
fanyar ízét gyűjti a piszke,

s a sövény védett szögletében
fölizzítja mélytűzű fényben
rubint gömbjeit a ribizke.

ANCSA-SZONETT

Mit gondolsz, mondd, ha délidőben
vak tollnokok kóválygó, link hada
körülnyűzsög, s tudod: idétlen
vágyuknak nem te vagy az ajtaja?

Ne bánd, nem érdemes keresned
e kóbor, kósza lelkek közt szívet,
hisz tudhatod, hogy minden jóra restek;
örülj neki, hogy egyik sem tied!

Tolongjon csak a sok mihaszna
belépvén hozzád: jobbra, balra;
csupán a párnázott ajtót lesi...

S hogy ott a halhatatlan szépség,
orra előtt, – a báva népség
érzéketlenül észre sem veszi.

GYÖKEREK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

GYÖKEREK

Zuhog a hó, a vert hadak
dörgő patákon közelednek;
veremmélyben, iszonyú mélyben
nyüsztve sír az árva gyermek.

Indákat sarjaszt ki az ész:
rátapadna a pusztá kőre –
(elgördül, nincs kapaszkodó)
s belesüllyed a múlt időbe.

És megmozdulnak odalenn,
hogy megfogják a kezedet,
a föléledő televényben
a horgas ujjú gyökerek.

Országos Széchényi Könyvtár

JÁNOS PATMOSZON

*Baránszky-Jób László és
Mády Zoltán emlékének*

Szellemhangotok szól a szélben,
s lent nyög, zokog, remeg a tenger,
hordozván kékhasú, holt halait,
s hátán a hétfejű rémet.

Jelek évada ez, az ember
reszketve nézi az átütött eget,
közeli kürtszót gyanítva,
céltalan tévelyeg.

Hallgat az Úr, lépteit
csak a szív dobogása idézi...

Csönd van, csönd, mélységes csönd;
igazi Szörnye most következik?

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

METAFIZIKA

Szélütötten, csak álldogálunk;
várakozásba dermedően –
de nem jön semmi, senki, és
eltűnünk mi is az időben.

Szétomolva, vagy tovaúszva
tapinthatatlan közegében;
sodor az ismeretlen ár
a nemlét parttalan medrében.

Fekete tükre visszacsillan
nem evilági csillagokra;
kallódó lelkeinket tán
jótékonyan egymásba mossá.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

EPITÁFIUM

Kertemben halott rigóra
leltem
és szóltam:

„Nem adhatlak a földnek,
tisztátalan a méhe,
nem adhatlak a víznek,
meggyalázott az ágya.”

Mártír testét fölmutattam az égnek,
legyen testvére a tűz,
siratója az ÉNEK!

BÁRÁNY

Országos Széchényi Könyvtár

Igen, Téged, mindig csak Téged
az óhajtás, a sejtelem ködében;
várni, hogy testet ölts már végre:
igazságosztón, talpig hófehérben!

BERBÉCS
(Birkametamorfózis)

Jerke korában még Árkádia zöld mezejére
húzta a vágy; versenylónak lenni, de jó!
Ám amidőn kezdett ütközni két kicsi szarva,
elfeledé a futást – döfni tanult azután.

ÖBÖLBEN

Morajló ég alatt
szélütött álmodozó.
Lesné:
a nereidák gyöngyöző nevetését;
a kormorán beragadt csőrébe
visszaszökik a lélek;
bújdosásából megtért,
s tritonkürtjébe fú
a halhatatlan isten.

KESKENYFILM

Egy régi kert kinyitja ajtaját,
dimenziótlan tájba invitál;
a nyírt pázsit vad dzsungellé dagad,
aranyló robbanások... tányérnagy lepke száll.

Kiolthatatlan fényben ott
lengnek-libegnek eltűnőben
kiket szerettél, mindahányan
örök kékben és örök zöldben.

Szemed lehúnyod, bánt a fény:
el nem fakul már semmiképpen –,
egy érthetetlen szót morogsz,
és üldögélsz a vaksötétben.

Országos Széchényi Könyvtár

HEROSZTRATOSZHOZ

K. J.-ra emlékezve

S hogy lángol a Parthenon is,
elfeketülve roskadnak össze az olajfák,
cserepekben a drága márvány;
halljad, beszél az isteni száj
porban is, törötten is:
— „Törpévé nyűgöz a nagyívű gonoszság;
Csak Jankó maradtál!”

EPIKTÉTOSZ

Ülök a hallgatás kopár tenyerén,
inyem szomjúsága nem enyém, nem enyém!
Lábam zsibbadása,
fejem szédülése, Széchényi Könyvtár
kiszikkadó testem száz hideglelése;
nem enyém, nem enyém!

JUDIT

Csattogó viaduktokon át,
valamerre...
megőszültek a rohanó mezők!
Tekintetem tükörbe szédül:
a gyermekkor kék vizében
arcunk összeér.

VIRÁGVÉGE

Bokádon megfagy a csókom,
öledbe varjak települnek;
halott pollenjeit szórja egy kék virág,
zörögve messzi röpülnek.

Országos Széchényi Könyvtár

VÉGÉRVÉNYESEN

Föl, föl,
mindig csak ég iránt:
araszolgatásból át a lepketáncba
néhány nap részeg lebegésért,
s visszahullani megint
végérvényesen.

EGYÜTT

Térdének gömbölyűségét,
holdfény-derengését,
a vénuszi csípők puha íveit,
megkapod mind, –
kígyómérgével együtt.

HÓKIRÁLYNŐ

Közel a Pólus; kristályvillogás,
fehér pillék meteoráradása...
Őskontinens a mélyben:
gyerekzsivaj s kísértetpálmák.
Szívrianás a mellben...
ez már a fölnőtt mesevilága:
megláttni őt, a hókirálynőt,
mielőtt üvegkezével
torkonragad a Fagy.

REINKARNÁCIÓ

És látni fogod:
rubin lángja az egekig hatol,
vele szárnyal a sikoltozó kéz,
izzó testét jelzi a barométer;
közeleg a halhatatlan vágy
és látni fogod
megint!

A VILÁGFA PUSZTULÁSA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TEREMTÉS

Vörösrézből verte ki arcát;
kikalapálta, megformázta,
s küldte magától messzi vidékre
– de visszagurult a kezéhez.

Fehér ezüsből verte ki arcát;
kikalapálta, megformázta,
s küldte magától messzi vidékre
– de visszagurult a kezéhez.

Fájdalomból formázta arcát,
érzékeny testét gyöngé húsból;
elindult a szikrázó fényben
és nem tért vissza a kezéhez.

Országos Széchényi Könyvtár

Lehetnének őseink valahol, hajdan;
nyálkás rögcskék, langy mocsár ölén,
hol lét s nemlét áradna lankadatlan
halk nedveinkből szét nagy felszínén.

Vagy egy algalevél, – homokdomb árván,
mit szél formált s önsúlya földre nyom...
Már egy libellafej, vagy egy sirályszárny
sok lenne, jaj, nehéz, nagy fájdalom!

THRESHER

Orsó alakú testének szilánkjait víz fürdeti,
mélység öleli.
Csontjaikat nincs, aki összegyűjtse,
tetemeiket nincs, aki koporsóba zárja...
Amerre eltűntek, a halott Nemo kapitány bolyong.
Egy percre megszűnik a harangvirágok ringatózása,
nem esznek a tengeri liliomok;
rubintszemű, fertőzött halak járnak a halotti táncot.

E DAJRÓL

Majd mi is nagy fatörzsre szállunk,
E Dajba megyünk, hol nincs napkelet;

E Gai szól hozzánk, kemény parancsa
kunyhót épített, cölöpöt veret.

Ott, hol ki halott, mind házat épít, –
E Dajban leszünk és újra halunk.

Így él, aki meghalt, valamicskét, –
visszajövünk mind és bekopogunk.

Menekültök előlünk – de hiszen
árnyakat meg nem láthat szemetek!

Kopogunk, kopogunk s visszatérünk
E Dajba megint, hol nincs napkelet.

Halott asszony a tűznek lyukat ás;
disznót, halat, kagylót, madarat főz.

Asszonyoké lesz és férfiaké
ki evett-ivott, kicsit elidőz.

Halott férfi a földbe lyukat ás,
lyukat ás, jaj, mélyíti, tágítja;

kopár parton egyedül halászik,
asszonyát magához sose hívja.

Ha meghalunk, nagy fatörzsre szállunk,
E Dajba megyünk, hol nincs napkelet.

TÁVOL

Itt egyszer minden megszakad
s a mélyben folytatódik,
és búvópatakként halad
a nagy befogadóig.

Valahol vízesés zuhog,
zenél a karszt világa,
mennydörgő orgonasípok
közt húz a mély magába.

Lehet, hogy fényt is látsz talán
a felszíntől ott távol:
az éj nehéz, tömör falán
kétarcú hold világol,

mely bámul, mint a néma vágy,
ha gyönyörökre rányit, –
megsejtve két test mámorát,
elektromos csodáit.

VAN GOGH

Kiégett szemű, torz, nagy istenek
dajkáltak, nevelgettek régen,
hogy rángatózó, kis féreg legyek
egy nőstény óriási tenyerében.

De rám a Nap vár, horpadt mellemet
ezer dárdája záporozza,
sárgán megindul az őrült mező
s körülkering izzón, lobogva.

MÁGIA

Bánkúti Miklós emlékének

A mélymúlt szakadékából
hallom suttogásod;
a föld remegve ring...
porladó tested porladása
megáll —
ölelkeznek a gondolataink.

PURGARÓTIUM

Itt vannak azok a lányok,
kik szűzen haltak meg egykor:
a szájuk vörösen izzik,
víz helyett italuk lángbor.

Egyikük gyermeket dajkál
s nem veszi észre, hogy árnyék:
arca üres, szeme nincsen,
lágy bőre pedig haloványkék.

A másik férfira támad:
se lába, se karja annak,
s a horgas, fémszínű körmök
rángó nyakizomba ragadnak.

Így élük vágyaikat mind
a pokoltól a villanyos égig,
s dúló fájdalmaikat csak
a jég szemű szentek nézik.

KÖRMENET

Nézd az arcukat!
Szemhéjuk lezárt koporsófedél.
Elfödi a tavak égre vágyó tekintetét;
lesüllyedve hevernek a múlt
ékszeres halottai.

Nézd az arcukat!
Halántékukon gyöngéden piheg
az ér megnyúlt huzalja;
valaha szikráktól sistergett,
holnap már a halál tekeri csuklójára.

Nézd az arcukat!
Homlokukon kiütkezik a csont
finoman csiszolva, sárgán;
belőlük épít az idő
megfejtethetetlen dolmeneket.

Országos Széchényi Könyvtár

TELEHOLD

Krúdy Gyula emlékének

A szerelem órája messze van...
kék fényben áll a kert ilyenkor;
az édes körte most, ha kóstolod
gyötrő ízű, keserű vacsor.

Fölbámulsz, mintha sűrű víz alól
tekintenél föl, úgy remegnek
rajzai ismeretlen fáknak és
árnyai óriás füveknek.

Lassan elindulsz, – érzed – követni kell
a narancssárga teleholdat.
Dagály van: fölpúposodik a föld;
odalenn mozdulnak a holtak!

Országos Széchényi Könyvtár

A FÖLD SZÍVE

Az arca kőből volt faragva,
s lászott, hogy a kék, vizenyős szemek
e földön már az indulat hevétől
soha többé föl nem melegsenek.

Mint akit árnyak vonzanak csak
és ismeretlen, delejes mezők,
kerülte a napot és összegörnyedt
a szánakozó tekintet előtt.

Csupán a jobbkez élt e roncsan,
még élt – de azt sem vették semmibe;
görcsösen zárult s nyiladozott: ő volt
a kizsarolt föld fekete szive!

Országos Széchényi Könyvtár

KIK MÁR AZ EMLÉKEKBEN ÉLNEK

Kik már az emlékekben élnek,
a bajuszos úr s a nyakláncos nő,
néha fantasztikus rendezésben,
új diszletek közt táncolnak elő.

Az agy dolgozik s éjjelente
sosemlátott filmek peregnek:
csattogó vonatok esnek a mélybe
s vadásza vagy fűzőld egereknek.

És jönnek-jönnek seregestől,
hangjuk nincsen, a lábuk árnyék,
s hoznak magukkal kézenfogva
kisgyerekként a nagyanyádék.

A csontokra újra rárakódik
az egykori hús viaszos mása,
mikor eljön e sápadt lelkek
hajnalig gyötrő föltámadása.

ARANYFÜST

Vörös sebet nyitott a föld,
a partok messze szétszaladtak...
tudta, a mélyben hirtelen
új forrás, gejzirek fakadnak.

A földlökések robaját
vakító villanások nem kísérték, –
de láthatatlan sugarak
aranyfüsttel vonták be térdét.

MEGINDULTAK A LAVINÁK

Megindultak a lavinák,
a völgyben farkasok litániáznak...
Nyújtsad, Uram, a kezedet,
nem találom a házad!

Szúrt a lándzsa, mint búvópatak
előbukott a vére,
s a sok lator meredve nézett
fehér, szőrtelen mellére.

Várt, hogy a nagy Imperátor
a kínok görcseit föloldja;
gátakat nyit és ráfolyik
az enyhület sötét folyója.

Szél támadt – csoda híján –
s vitte tovább a vér szagát;
a szájakat izzóra gyújtva
megfertőzte az éjszakát.

Országos Széchényi Könyvtár

ZSOLTÁR

Gyökered végét el nem érem;
lenn van valahol, szörnyű mélyen.

Tiszta kőarcod föl nem érem;
túl van mindenem: földön, égen. —

De törzsedet látom és érzem;
kapaszkodom, szorít a térdem, —

s nőni kezd törzsed: át nem érem;
leválik róla ölelésem.

Így élek én: lesném a szádat,
s hogy rebbenjen, nehéz pilládat...

nagy éjszakád sötét ölében,
lélegzeted hideg szelében.

Országos Széchényi Könyvtár

FÖLTÁMADÁS

Milyen lesz majd, ha fölrivall
a végítélet harsonája,
és révedezve indulunk
a szikrázó, arany világba...

Milyen lesz majd az ébredés
tompult szemekkel, ráncos arccal,
ha kivonja lángpallosát
egy bosszuálló, véres angyal...

Milyen lesz majd a félelem,
mely orvul ott kering fölöttünk;
mert egykor fájón, emberin –
de félelem nélkül szeretünk...

Milyen lesz majd az út, melyen
az Igazság elé igyekszünk –
s a régi, pogány vágy után
didereg vénült, árva testünk!

A VILÁGFA PUSZTULÁSA

Diószegi Vilmos emlékének

Most izzik a fenyő, hegyében
rőt felhőtörasz tornyosul;
lassan pörögve nagy tövébe
szénnévált féreg, ragya hull.

Szűkül a cinke csöppnyi torka,
lassan halálba szendereg,
ős-vizek törnek föl bugyogva,
s élednek holt meanderek.

Míg zúg az ár, elsüllyedőben
föl-fölmerednek görcs karok;
s mindenre végül, mit sem értve
az ittfelejtett Hold ragyog.

Országos Széchényi Könyvtár

NAPFOGYATKOZÁS

Alattad a vizek összefutnak:
vízdomb dagad az égig;
„testvéreid” a fekete körből
kicsapó pokolnyelveket nézik.

Csak imbolyogsz,
tovább emel a vonzás...
szemedre szürkehályog ül,
s belül a félelem ráz.

„Földtámadunk!” – biztat papunk
(s a holtat a sírba dugják);
s mint a keresztet, fölmutatja
csontos, nagy, sárga ujját.

Országos Széchényi Könyvtár

ELEKTROLÍZIS

Lassan megtisztul minden itt,
a lombokon méz-sárga foltok;
szétválnak könnyörtelenül
a LESZnek és a VOLTok.

Hajdani ragyogás után
mélykutam egyre ásom;
bőrödből kioldódva már
minden simogatásom!

Az egy széthasad hirtelen,
s lesz egyik és a másik,
és nem tapadnak össze már
a nagy föltámadásig.

Két pólus közt, tűnődve még
a tudat bízva bízik –
míg észrevétlen bontja szét
a nagy elektrolízis;

mely Nap helyet lobbantja föl
csalóka fényvirágait;
rőt fényben látni engedi
a vénség villámverte tájait.

FINÁLÉ

Feketén hemzseg már feléd
a férgek szennyes árja;
más dolga nincs a létnek, mint
hogy békésen kivárja.

Ne lesd, hogy meghasad az ég,
s egy földöntúli jelre
hűs, emelő karok között
jutsz égi kerevetre!

Csak állni fogsz – idéetlen nyúl –
s az örök éj nagy szája
szemedben a csodálkozást
végleg magába zárja.

Országos Széchényi Könyvtár

GILGAMES

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Amit a névadójáról Gilgamesről tényként tudunk, csupán ennyi: az egykori dél-mezopotámiai városállamnak, Uruknek volt uralkodója a Kr. előtti 28. és 27. század fordulóján élt. Néhány száz évvel később már mitológiai személyként ismeretes; alakja a sumer epikai költészet egyik központi figurája lesz. Népszerűségére mi sem jellemzőbb, mint az, hogy az akkád epikának is évszázadokon keresztül vissza-visszatérő alakja; de még hettita és hurri nyelvű változatok töredékei is előkerültek az ásátások folyamán.

A Gilgames-eposz legteljesebb változata Assur-ban-apli (ismertebb nevén: Assurbanipal) asszír király ninivei ékiratos könyvtárából származik. A könyvtár létrejöttét, s ezáltal az eposz fennmaradását is a véresen kavargó asszír történelem szokatlan, mondhatni úgy is, furcsa fordulatának köszönhetjük.

Aszarhaddon, Asszíria királya trónörököséül kedvenc, babiloni származású, feleségétől született fiát, Samassumukint jelölte. A nagyobbik fiúra, Assur-ban-aplira jóval szerényebb tisztség várt: papnak neveltette. Aszarhaddon babiloni politikája azonban az asszír arisztokráciából olyan mértékű indulatot váltott ki, hogy palotaforradalomtól kellett tartani. A király kénytelen-kelletlen megváltoztatta korábbi rendelkezését, Assur-ban-aplit jelölte a trón várományosának, míg Samassumukinnak csupán Babilónia jutott.

Ilyen előzmények után kerülhetett Kr. e. 669-ben Asszíria trónjára olyan uralkodó aki (első és egyben utolsó is!) tudott írni és olvasni, s korszerű műveltséggel rendelkezett. Több tízezernyi égetett cserépből álló ninivei könyvtárát nagy-

lészámú másoló írnokainak segítségével teremtette meg. Szinte teljes gyűjteménye lett az akkori Közel-Kelet minden tudományának e könyvtár, amelynek cseréphalmazából került elő a Gilgames-eposz többé-kevésbé épen maradt tizenkét táblája.

Kicsoda Gilgames? A királytáblák szerint a vízözön utáni első uruki dinasztia ötödik tagja, százhuszonhat évig uralkodott. Előtte Dumuzi száz évig ült a trónuson, s Lugalbanda, a nagyapa ezerkétszáz évig! Ur-Nungal, Gilgames fia már csak harminc évet kapott az égiektől, s ettől kezdve a számok már belül maradnak a realitás határain.

Gilgames az eposz tömör jellemzése szerint kétharmadban isten, egyharmadban ember. Céltudatos zsarnok: nagyméretű építkezéseihez kímélet nélkül kihajtja népét, a készülő városfalakon kemény munka folyik. Testi ereje is rendkívüli, az oroszlánnal pusztá kézzel képes elbánni. Tipikusan ezüstkori hős, homlokán még az isteni származás jele fénylik, emberfölötti ereje és képességei nagy tervek beteljesítésére rendelik, de mert ember is, szembe kell néznie a halállal, amelyet végül vállalnia kell. Életének és küzdelmeinek kora a mitikus történelmi múltba esik. A legendák és a mitoszok születésének kora ez; a történelmi és régészeti kutatások ködlámpái inkább csak sejtetik, mint igazolják az események és személyek történetiségét. Bár az eposz nagyrészt korábbi sumer és akkád változatok egymásba épülésének tekinthető —, szerkezeti egysége, költői ereje, valamint gazdag érzelmi telítettsége alapján, ismeretlen szerzőjét mindenképpen az ókori Kelet legnagyobb költői közé kell sorolnunk. Főhőseit, Gilgamest és Enkidut a dicsőségvágy és a baráti szeretet löki végzetes útjaikra, amelyek során elhatároló jelentőséget kap az álmok világa és a túlvilági lét vonzereje.

Érdekes próbálkozások akadtak az eposz mélyrétegeinek fölfejtésére. Némely nézetek szerint az anyajogú társadalom apajogúba történő átváltását jelzi Gilgames azon gesztusa, amellyel olyan durván elutasítja Istár istennő közeledését. Fejlettebb civilizációra utal az eposz értékrendjében megmutatkozó sorrendiség is: az első hely a barátságé. G. S. Kirk szerint Enkidu és Gilgames személyiségében a természet és a kultúra különbözősége, ellentéte revelálódik.

Mind ez ideig rejtve maradt a műnek egy sajátos, modern motivuma. Gilgames hatalmának és sikereinek csúcsán hirtelen fölszámolja a múltját, elhagyja Urukot. A kitörés pszichózisa ez, mondhatnánk mostani szaknyelven; rokon jelenség azzal, amire néhány évtizede figyeltek föl Nyugaton. Ismert sikeremberek tűnnek el a közéletből váratlanul, hogy más néven, más táján a világnak más élettárs oldalán megkapaszkodjanak a könnyörtelen idő sodrában. Gilgames is átmenetileg kilép egy másfajta tér-idő koordináta rendszerébe, hogy végül sorsába beletörődve, mélyebb értelmű tudás birtokában térjen vissza szeretett városába. Ha van történelmi korszakokon túlmutató üzenete, jeladása Gilgames történetének, napjainkban talán ez az utóbbi a legfigyelemre méltóbb.

GILGAMES

Részletek az eposzból

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

I. TÁBLA

Aki mindent látott és mindent megismert,
megértvén minden dolgok tudnivalóit;
aki látta birodalmak sorsát, s rejtett titkokat napfényre
hozott;
aki bölcs volt s minden mélység megnyílt őelőtte;
aki hírt hozott a vízőzön korából:
hosszú utat tett meg s minden szenvedése
kemény kőtáblákba lett végül bevésve.

Gilgames a győzelmes hős Uruk körül falakat emelt;
ércerős talapzatra hegymagas templomot is,
Anu fenséges házát.

Árnyékában hosszú magtárak húzódnak,
s ragyogó kövekből épült palotája.
Falain nyüzsgő hadinépe kémlel
idegen – s inneni veszélyre!

Kétharmadban isten, – egyharmadban ember:
őt rettegi-csodálja a városi nép;
Kinél nagyobb nem volt szépségben, erőben;
Ki a szakállas oroszlánt
rejtekeiből előcsalogatja;
gyors nyilaival vadakat űz;
Kinek szava törvény Uruk városában!

A fiú felnőtt, s nem hallgat az apjára,
a nagy Pásztort követi, mint harcos, vagy vadász;
vagy nyájait őrzi, vagy írnoka lesz,
vagy felügyelő a falakon, vagy akár

templomi szolga.

Néki – a fáradhatatlannak – görnyed az aggastyán;

néki – az álmatlannak – cipekedik a fiatal;

néki – a bölcsnek – szolgál a hatalmas!

Nem mehet szerető szeretőhöz,

sem harcos férjéhez az asszony –,

panaszuk az egekbe nyilall

Uruk istenéhez:

– „Te alkottad a hatalmas bikát és a szakállas oroszlánt –,

Gilgames, a mi urunk erősebb, mint azok.

Rajtunk súlyosodik, nyögve uraljuk őt!

Nem enged szeretőt szeretőhöz,

sem asszonyt az ő urához!”

Hallván panaszukat Anu, az ég ura,

Szólította Arurut, a nagy, formákhoz értőt:

„Aruru! te teremtéd az embereket és a vadakat

együtt Mardukkal, a hőssel.

Alkoss ellenfelet Gilgamesnek,

aki erős, mint ő – s nem a puszták állata,

vetélkedjen vele kemény viadalban

s legyen végül béke Uruk városában!”

Hallotta Aruru, amint Anu kívánta,

elgondolt egy lényt elméjében,

megmosta kezét, vett az agyagból,

nyálával összesodorta,

harcos Ninibtől lelket és vért is kapott:

testet formázott, emberi testet:

Nem ismervén semmit, embert és világot.
így állt Enkidu egyedül a pusztaságban:
haja leomlott, mint az asszonyoké,
ruhája Sumukán istenéhez hasonlatos,
szőrzete sűrű s gabonaként ágaskodó.
Gazellákkal legelészett a mezőkön,
állatokkal ivott a közös forrásból,
s hullámokkal ficáinkolt együtt a folyóban.

Látta a vadász, ki csapdákat állított
Enkidut nap nap után az itatóknál;
megriadt, látván félelmes alakját,
s visszavonult – szívében fájdalom égett –
apjához menekült, félt az erdei szörnytől.
– „Apám, egy ember jött a messzi hegyekből:
Anu gyermeke, ereje rémületes!

Mindig ott látni az itatóknál;
erejét rettegem, arcától irtózom,
vermeimet betemeti, csapdáim szétrombolja,
befogott vadaimat elmenekíti!”
– „Menj fiam, Urukba. Gilgameshez;
beszélj a szörny féktelen erejéről:
küldjön viruló nőt az itatókhoz,
Istár leányát, ki meglátván Enkidut,
díszes palástját a földre eresztí,
lenyűgözve a test gyönyörével a szörnyet;
s ahogyan közeleg az a templomi nőhöz,
vele nőtt állatai úgy válnak idegenné.
Szót értvén, indult a vadász;
ment a városba, át a kapun,

Gilgames elé s ott térdre borult.
Kezeit égnek emelve szólt a királyhoz:
– Egy ember jött a messzi hegyekből.
Ereje isteni, egész hadseregé.
Nagy az ő hatalma pusztákon, ligeteken,
s ott él állataival az itatóknál.
Arca félelmetes, irtózom tőle.
Nem enged vadásznom, vermeket ásnom,
hálóim kivetnem, csapdáim leraknom.
Vermeim bedönti, hálómat széttépi,
szétrombolja csapdáimat, s előlem
a mezők vadait elmenekíti.

Hallgatta panaszát a király, s így szólt:
– Menj vadászom, vigyél magaddal
viruló asszonyt Istár templomából!
Vidd az itatókhoz s ha jön a szörny,
díszes palástját eressze a földre,
hogyan szépséges formái lenyűgözzék.
Így fog majd közelegni a nőhöz,
s testvér-állatai messze szaladnak.

Értvén a parancsot, indult a vadász,
vitt viruló nőt Istár templomából.
Rövid úton mentek, sietve siettek,
harmadnapon végül céljukhoz értek.
Elbújt a vadász, a nő lepihent...
Halak játszadoztak a vízben,
s ott volt ő is, a rémületes,
ki gazellákkal legel együtt a mezőkön,
s együtt iszik velük a közös forrásból.

Elnézte őt Istár leánya:
a hegyek fiát, a hatalmas erejűt.
„Itt van ő, asszony! Oldd meg mellkendődöt,
ereszd a földre az öröm palástját,
lobbantsd föl a vágyát, rabbá teheted! —
Míg melle keményen rád nehezül,
testvér-állatai messze szaladnak”.

Oldotta az asszony keblének fátyolát,
s az öröm palástja a földre zuhant.
Enkidu látta szépsége teljét:
föllobbant indulata, a földre teperte,
s melle keményen ránehezült.
Így voltak együtt, hat nap s hét éjszaka telt el;
szerette a nőt Enkidu, élvezte szerelmét.
Betelve szívében, fölemelte fejét,
gazelláit keresve szétnézett a mezőn,
kik meglátván őt, messze futottak!
Ott állt a mezőn, nem értve félelmüket,
csodálkozott, s újra az asszonyhoz ült.
Szemébe nézett, enyhítő szavakkal simogatta a nő:
— Szép vagy óh, Enkidu! Olyan, mint egy isten.
Mért vágyódsz, mért akarsz vadak között élni?
Jer, kövess Urukba, vaskos falak közé;
szent templomba viszlek, Istár templomába,
a fényes házba, hol Gilgames lakik:
ki tökéletes, s erős, mint a bika,
férfierő nem mérhető hozzá.

Így szólt a nő és fölvidult Enkidu szíve,
hajlott az asszony szavaira:

– Vezess hát Istár hajlékába,
hadd lássam a várost, hol Gilgames lakik!
Mondod: tökéletes s erős, mint a bika,
férfierő nem mérhető hozzá.
Nehéz viadalra akarom kihívni,
kiáltó szavakkal szólítgatva őt,
s én fogom hirdetni, Uruk városában
ki a legerősebb, ki legyőzhetetlen.
Jöttem a mezőkről sorsot változtatva;
hatalmas erőmet te is látod, asszony,
erőm s akaratom bekövetkezését,
nézvén az időbe, teljesedni látom!

Ment hát Enkidu a Magot Feledővel,
elérvén a magasfalú várost, túl a kapun,
látta: minden út végig színes szőnyeg;
fedett fővel, fehérben járnak a városiak.
Pengtek a hárfák, távolban furulya szólt,
szép testű leányok járták a táncot,
ünnepet ültek nap-nap után.
Mentek: elől a papnő, várt rájuk a szentély,
mélyéből ünnepi köntöst véve elő,
földíszítette Enkidut a Magot Feledő,
s az oltár kenyerével, borával megerősítette.
Evett-ivott a hős, s egy jósnő állt meg előtte:
– Enkidu, a nagy istenek
ajándékozzanak meg hosszú élettel!
Gilgamest akarom láttatni véled,
a szenvedés és az öröm emberét.
Tekints rá, nézd meg az arcát,
mind dicső Samasnak, fénylik a szeme,

ércizmok keményednek magas termetén,
túláradó erőt fojt magába teste.
Napokon keresztül elfáradhatatlan,
félelmet keltő, mind Adad, a viharisten.
Samas kegyelmes volt hozzá, Adad erőt adott,
s minden mélység ura, Éa tette bölccsé.
Így alkotta meg őt az isteni hármas
világos elméjüvé, uralomra késszé.
Még ott éltél túl a mezőkön, távoli hegyeidben,
már tudott rólad, megsejtve a léted.
Pihenni dőlt és álomképet látott,
gyors ébredése után anyjának így mesélte:
– Különös álmot láttam, anyám!
Sűrű, csillagos éj volt, hirtelen csillageső
indult odafönről, s mint vakító katonák
özöne zúdult le reám – de mi furcsa!:
egy ember erejét éreztem e hadseregében!
Mégfeszítettem erőmet, s nem bírtam fölemelni;
próbáltam szabadulni, és moccani se tudtam.
Ott állt a nép és nézte e harcot,
majd leborult csókolni a lábát.
S ekkor úgy szorítottam, mint férfi a nőt,
a mellem alá leteperve,
és levetettem a lábad elé.
És te, fiadnak fogadtad őt, anyám,
én pedig testvérnek, bátyámnak neveztem.

És válaszolt Risát, az úrnő és anya,
titkok tudója, álmok ismerője:
– Sűrű, csillagos éj volt – mondod – az éjjel,
s egy emberként hullott rád Anu hadserege.

Próbáltál szabadulni, de nem ment,
s ekkor úgy szorítottad, mint a férfi a nőt,
a melled alá leteperve, majd levetetted a lábam elé:
én pedig őt fiamnak fogadtam.

Gilgames, álmodat így fejtem meg, halld:

Hatalmas hős jön, ereje egész hadseregé;

kihív a harcra, hogy megküzdjél vele,

de győzni fogsz, s a lábam elé tepered.

Én pedig őt fiamul fogadom,

testvéred lesz ő és harcban a társad.

– Ime, Enkidu, ez volt az álom!

Elhallgatott a jósnő... Enkidu föl kacagott,

s megrendült a templom távozó lépteitől.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

VII. TÁBLA

Mit határoztak a nagy istenek?
Miért törnek veszemre, Gilgames barátom?!
Különös álmot láttam, vészjósló vége volt!:
Egy sas ragadott meg vaskarmaival;
két kettős órája szálltunk fölfelé
és szólt hozzám: – Nézz le a földre! Milyennek látszik?
Tekints a tengerre! Milyennek tűnik?
És a föld egy kertnek látszott,
a tenger pedig egy kertész öntöző kútjának.

Ismét két kettős órája röptünk fölfelé
és újra szólt a sas:
– Tekins a földre! Milyennek tűnik?
És a föld egy tál kásának látszott,
a tenger pedig egy vizeskancsónak.

Újabb két kettős óra telt el,
röptünk egyre följebb...
szétnyíltak ekkor karmai:
sűvítve zuhantam visszafelé
s összezúzódva csapódtam a földbe!
Íme az álom! Félelem,
lázás didergés rázott föl belőle.

Hallgatta Gilgames Enkidu szavait:
tekintete elsötétedett,
szólásra emelte hangját
barátjának ezeket mondván:

– Jaj neked, Enkidu! Egy gonosz szellem
ragad meg téged karmaival;
vesztedre törnek az istenek!
Feküdj le, homlokod láztól forró!

Lefeküdt Enkidu, a barát;
egy démon ereszkedett rá:
a háznak gonosz szelleme állt feje mögé.
Egy ajtóhoz beszélt,
mint élő emberhez szokás:

Ligetek ajtaja, cédrushegy kapuja!
Hol van a te értelmed?
Negyven hosszú órán át rohantam,
míg fádat kiválasztottam,
míg magas cédrusodat megláthattam;
Te valódi fából vagy!
Mérhetetlen magas és széles,
kemény sziklaverettel,
szépen ívelt homlokzattal.
Nippur királya építtetett.
Ó ha tudom, gyönyörű kapu, hogy
szépséged a vesztem okozza,
fejszém emelem rád és
szétzúzlak ezernyi darabra!

Nem hallgatta tovább,
hangos panaszra jajdult Gilgames:
Enkidu, Enkidu! Ki pusztaságokon át és
hegyeken keresztül bolyongtál velem
hordozva fele viszontagságot,

beteljesedik barátom, az álom!
Ki formálhatná át a sorsát; –
amelyik napon látja az álmot,
megkezdődik a végzet!

Betegen fekszik a barát
szőnyegheverőn napok óta;
fogva tartja a láz őrülete.
Fekszik a harmadik és negyedik
napon is és egyre alszik.
Elmúlt az ötödik nap s a hatodik,
el a hetedik s a nyolcadik is
s nem tud szabadulni!
Eltelt a kilencedik, tizedik,
csak fájdalom növekedik.
Mikor eljött a tizenkettedik nap,
fölrázta végre a láz:
búcsúzni, szólni kellett:

Országos Széchényi Könyvtár

– Elátkozott az örök élet vizének ura,
nem harc hevében esem el,
hírnév, dicsőség nélkül ér a halál!

VIII. TÁBLA

Fények csillantak,
hajnali derengés ideje volt.
Gilgames fölemelkedett,
odalépett a beteg társ fekhelyéhez.
Csöndesen feküdt már Enkidu, mellkasa
nesztelenül emelkedett, süllyedt föl-alá,
szájából halkán sugárzott ki a lélek.

– Enkidu barátom, én ifjú testvérem!
Hová lett az erőd, hangod hova tűnt el?
Hol van az én Enkidum?
Erős voltál, mint az oroszlán, mint a vadkan;
sebes futású, mint a gazella.
Fivérként szerettelek téged,
nagygyá lettél a fejedelmek között is,
Uruk valamennyi szép asszonya
téged szeretett.
Együtt mentünk a cédrusok közé,
éjjel-nappal ott voltál velem;
békétlen Urukba fölmutatni
Humbaba fejét, te hoztad velem el.
Szörnyetegüktől megszabadított
hegyi népek áldanak minket örökké.
Mi ütöttük le a horkantó égi kant...
Talán ormányának mérges lehelete
döntött halálos nyavalyába?
Tán mégsem helyeselték nagy isteneink
Istár elleni bős haragunkat,
s hogy megölni merészeltük az égi bikát?

Kettős órája állt már
hallgatagon az ágya mellett
távolba révedezve. Lenézett Enkidura,
csöndben feküdt, aludt a barát.
– Fiatal éveim hűséges barátja
fekszik most itt, a tág mezők hőse:
aki elszánt volt megmászni az istenek hegyét,
aki nem félt megragadni, leütni az égi kant,
aki Humbabára tört, a cédrusok sugárzó urára...
mélységeibe miféle álom húzta le?
Arca sötét lett, szeme homályos,
fől nem nyitja többé!

Lehajolt a testhez, megérintve a szívét:
hideg volt már és mozdulatlan.
Mintha asszonya lenne,
takarót húzott rá gyöngéd mozdulatokkal.
Hangját oroszlánként emelte panaszra,
üvöltött, mind dárdavert sebtől a vad,
haját tépdesve szaggatta ruháit,
szórta magára az utca porát.
Fölfénylett megint a hajnal,
Gilgames új panaszba kezdett.
Hat nap, hat éjszaka siratta Enkidut,
pirosodott már a hetedik hajnal is,
s ott feküdt még a test temetetlenül.
Rászánta végre magát, s hetednapon
elhantolta barátját.

Kirohant, menekült, háta mögött hagyván Urukot,
tovább kesergett egyedül a sztyeppén.

— Nem válok-e én is olyanná,
ha halmom kell, mint Enkidu lett?
Szívembe a gyötrelem fájdalma fészkel,
halálfélelem nyugtalanít,
űz, hajszol, futásra késztet a retteget.

Szembe találta magát a vadással,
aki csapdát ás az oroszlánnak,
meglátván urát, szánakozó szavakkal
szólította meg őt:

— Hatalmas úr!

Te, aki leütötte a cédrusok szörnyét,
leverted Humbabát, az erdő zsarnokát,
ledöntötte a hatalmas bikát,
le az égisten küldte vadat,
aki pusztá kézzel ragadod meg
a mezők oroszlánját —,
most sápadt és beesett az orcád,
tekinteted elborult, termeted megtört.
Miért e hangos panasz szívedben?
Olyan vagy, mint a távoli hegyek vándora:
orcádat szél és zápor veri,
déli nap heve égeti. — Miért?
Hová sietsz oly nyugtalanul?

— Enkidu barátom, a sztyeppék ura,
aki úgy tartozott hozzám, mint a hátszló,
akivel fölhágtam az istenoromra,
aki velem együtt ragadta meg az égi bikát,
akivel Humbabát öltem meg a cédrushegyen,
akivel hegyszakadékok mélyén

oroszlánra vadásztam,
aki minden veszedelemben osztozott velem;
áldozata lett az emberi sorsnak!
Hat napon és hat éjszakán át sirattam őt,
hat napon át hagytam temetetlenül!
Az ő sorsa súlyosodik most rajtam,
ez űzött most el idáig,
ezért keresem, űzöm a messzeséget.
Hogyan tudhatnám ezt magamba zárni,
hogyan lehet ezt kikiáltani?
Enkidut, a barátot leteperte a halál;
akit szerettem, a föld porává lett!
Nem kell-é nékem is
egykor nyugovóra térnem,
hogy föl ne keljek többé
egy örökkévalóságon át?!

Országos Széchényi Könyvtár

IX. TÁBLA

Kimenekült a városból:
keseregve, jajongva rohant a mezőn.
— Nem kell-é nekem is ugyanúgy
halálba mennem, mint Enkidunak kellett?
Szivemben fájdalom sajog,
halálfélelem lepett meg;
ez úz tova most, ezért rohanok egyre.
Hozzá, aki örök életet nyert,
Utnapistimhez sietek,
hozzá rohanok, őt keresem.
Éjszaka van, elértem a határhegyeket,
oroszlánokat látok és rettegek.
Hozzád könyörgök hold istene, Szin,
téged keresnek imáim, Nergál:
Ti őrizzétek meg életemet!

Holtfáradtan dőlt pihenőre,
álmot hozott az éjszaka ismét:

Oroszlánkölök játszadozott előtte;
örült, szerette életét.
Fejszét emelt ekkor Gilgames,
másik kezébe kardját ragadta, —
s íme, hegyes szikla vágódott közéjük,
hajítódárdaként csapott le
és kettéhasította a földet!;
Alázuhan a tátongó szakadékba!

Álmából följedvén tovább vándorolt.
Pirkadatra magas hegység állta el útját:
Masu hegye. Kettős csúcsa az eget tartja;
közöttük a völgyben a napkapu látszik,
Samas kél útra innen hajnalonként.
Skorpió emberpár őrzi a hegykaput:
deréktől fölfelé embertestet látni,
skorpió altestük alvilágig nyúlik.
Hátborzongatóak, szörnyűségesek,
tekintetük a halált hirdeti!:
szemrebbenésüktől is szakadékok nyílnak,
hegyek hanyatlanak alá.

Fölnézett rájuk dülledt szemekkel,
lábai gyökeret vertek, nem vitték tovább.
Arcán az iszonyat gyötrelme,
keze szívére tapasztva,
alázattal a földig hajolt.

— Nézd a férfit, aki felénk közeleg!
Teste hasonlatos az istenekéhez.

Szemügyre vette őt a skorpióasszony is:

— Kétharmadban isten, egyharmadban ember.

Megszólította ekkor a skorpióember
Gilgamest, az istenek barátját:

— Nagy út kerülhetett mögéd,
különös vándor, míg ide jutottál!

A gyötrelmes hegyeken, mondd,
miképpen hatoltál keresztül?
Vándorlásaid határkövénel állsz,
ismerni vágyom útjaidat,
s tudni akarom célodat is!

Felelt Gilgames a skorpióembernek:

A barátért szenvedek én:
Enkiduért, a mezők párducáért.
Utolérte őt az emberi végzet!
Reszketek most, menekülve a halál elől
ezért rohantam idáig
keresztül sivatagokon, mezőkön, hegyeken át!
Az ő sorsa rajtam súlyosodik;
a barát, akit szerettem, porrá vált;
Enkidu, akinek szívem örült, agyaggal rokon!
Ezért futottam országokon keresztül,
ezért hágtam át hegyeken,
ez üldözött idáig engem!
Őt keresem, távoli ősömet;
akinek neve: Az Élet Napja Távoli.
Aki ott él az örök isteni körben,
aki kereste és megtalálta az életet!
Tőle akarok hallani én
titkáról mulandóságnak s örök életnek!

Látván nyomorúságát a skorpió-férfi
száját feleletre nyitotta:

Nem volt még soha ember, aki

rátévedett volna titkos ösvényére a hegynek;
nem akadt még senki soha, aki
utat vert volna keresztül a hegyen.
Rejtett sziklabarlangot őriz
Masu teste: az istenek hegye;
hossza kétszer tizenkét órányi gyalogút.
Sűrű sötétség feketéllik ott,
parányi fény se pislog,
Napkelet felé vezet az út,
napnyugatnak tart visszafelé.
Mi őrizzük e sötét alagút kapuját.
Túl a hegy mögött tenger terül el:
körülszegi e földi világot.
Partján még ember sohasem járt;
az alagúton át senki sem jutott!
Ott, a nap kapuja mögött,
ott lakik a te őőd; távol az ár
torkolatánál honol Utnapistim:
túlsó partján a halál vizének,
és nincs olyan hajó semmiféle,
amely odavihetne téged!

Megértette Gilgames az óriás szavait,
s alázatos szavakkal kérlelgette őt:

Fájdalommal teljes az én utam,
szenvedés és bánat az én osztályrészem!
Siralom és panasz töltse bé napjaimat?
Engedj behatolnom a hegy mélyébe!;
hogy Utnapistimre találhassak,
hogy megismerhessem én is általa

az életet, amelyre régen rátalált!
Engedj tovább menekülnöm végzetem elől!

– Bátor vagy és hatalmas erejű.
Eredj csak tovább, Gilgames;
legyen erőd és bátorságod végig az úton!
Masu csúcsai magasabbak
a földkerekség minden hegyénél.
Mélyében sötét alagút vezet keresztül;
legyen az utad baj nélküli,
juss a végére sértetlenül!
S amelyet mi őrzünk, nyílják meg előtted,
táruljon meg a hegyek napkapuja!

Elhangzottak a skorpió-férfi szavai
s követvén azok értelmét,
Gilgames ismét útnakeredt.
Arccal napkeletnek fordult
s két óra hosszat ment tovább,
s előtte tátongott a föld fekete hasadéka.
Sötét testében kihalt a fény;
nem látta Gilgames, mi tárult előtte,
nem sejtette azt sem, mi lehet mögötte?

Három kettős órája ment már,
az éjszaka fekete testté sűrűsödött:
nem látta Gilgames, mi fekszik előtte,
nem sejtette azt sem, mi lehet mögötte?
Négy kettős órányit haladt már...
Szikrányi fény után kutatott szeme.
nem látta Gilgames, mi fekszik előtte,

nem sejthette azt sem, mi lehet mögötte?
Öt kettős órája vándorolt már...
hegysúlyával borult reá a csönd.
nem látta Gilgames, mi fekszik előtt,
nem sejthette azt sem, mi lehet mögötte?
hat kettős órán át bandukolt már...
csak menni kellett, egyre csak tovább;
nem látta Gilgames, mi fekszik előtte,
nem sejthette azt sem, mi lehet mögötte?
Hét kettős óra telt el...
megtapogatta nyirkos homlokát;
nem látta Gilgames, mi fekszik előtte,
nem sejthette azt sem, mi lehet mögötte?
Nyolc kettős óra múltán
ordítva törte meg a csendet;
nem látta Gilgames, mi fekszik előtte,
nem sejthette azt sem, mi lehet mögötte?
Kilencszer két órát botorkált...
gyenge fuvallat érte; Széchenyi Könyvtár
nem látta Gilgames, mi fekszik előtte,
nem sejthette azt sem, mi lehet mögötte?
Tíz kettős óra után
lába megroggyant, gerince megtört;
nem látta Gilgames, mi fekszik előtte,
nem sejthette azt sem, mi lehet mögötte?
Tizenegy kettős órája botorkált már...
a sötétség enyhült, távolban szürkület derengett.
Tizenkét kettős óra után
száttárultak a falak, fényözönben fürdött az arca!
Kert pompázott előtte, – látta – az istenek kertje;
futásnak eredt...

Bámulatos látvány: az ágakon
nehéz fürtökben rubin gyümölcsök csüngnek;
csodálatos drágakövek ékesítik a fákat,
kíváncsú gyümölcsökben gyönyörködik a szem:
csábítón, aranyos fényben szikrázik a kert!

Fölemelte kezét Gilgames, ég felé nyújtva,
s ilyen szavakkal szólt Samashoz,
a sugárzó napistenhez:

— Mögöttem a hosszú és kínnal teli út!
Letepertem a vadon állatait,
lenyűzött bőrükbe kellett öltöznöm,
nyers húsuk volt az eledelem!
Bebocsátást nyertem Masu kapuján;
megjárhattam az utat is
a sötétség borzalmain keresztül!
Előttem az istenek kertje fekszik,
mögöttem a széles tenger.
Isten! Jelöld meg nekem az utat,
mely a távoli Utnapistimhez vezet!
Mutasd meg nekem a hajóst,
aki biztosan átvezet az élet tengerén,
az élet tengerén és a halál vizén,
hogyan megtaláljam végre az életet!

Samas meghallgatta őt,
s gondba borult arccal válaszolt neki:

— Hová futsz, Gilgames? Az életet
hiába keresed, meg nem találhatod!

Fölnézett Gilgames a hatalmas istenre
és szólt hozzá ismét:

— Végtelen mezőkön hatoltam keresztül,
én voltam az utak nyomorúságos idegenje;
egyik csillag a másik után hullott alá, s én
hosszú éveken keresztül feküdtem
éjszakákon át a puszta földön;
Masu sötét alagútjában
sem nap, sem hold, sem a csillagok
nem világítottak nekem!
Engedd meg az én szemeimnek,
hogy nézhessenek téged, ó Nap;
hogy láthassák lényed világosságát!
Szétfoszlott és távoli már a sötétség,
a fény teljessé övez ismét!
Nézhetett valaha halandó a Nap szemébe?
Nem lehet, hogy ne kutathassam tovább,
nem lehet, hogy ne találhassam meg
én is egyszer az örök életet!

Megértette Samas a panaszkodót
és így igazította útba:

— Menj Sziduri-Szabituhoz! Bölcs asszony ő.
Keresd a kapu mögött!;
ott lakik az istenkert bejáratánál:
örök őrizője a csodafáknak.
Menj a kerthez, mely előtted fekszik:

ott tudod meg, melyik az út,
a távoli Utnapistimhez vezető!

Hallván ezeket Gilgames, útnakeredt.
Előtte terült el az istenek kertje;
bámulta a remekszép cédrusokat:
drágakövektől fénylett valamennyi!
A fák alatt tengernyi a zöld smaragd:
drágakő terem ott tövis és bojtortján helyett!
A gyümölcsfa termése csupa zafír!

Lépteit fékezve megállt lassan a kapu előtt.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

X. TÁBLA

(Részlet)

Üldögélt magában Sziduri-Szabitu
– kapuőre az isteni kertnek –
ott ült ő, partján a magány vizének.
Derekát feszülő öve fogta;
köntöse hosszan a földre simult.
Látta, a pusztai ember
keresve rohan föl-alá;
fölleli majd s kapuját veszi célba.
Vadállatok bőre fedi be combig:
félelmes alakú, isteni testű.
Fájdalmakat hordoz szívében,
hosszú utak vándorának látszik.

Szabitu a távolba nézett,
önmagában beszélt
s tanácsot tartva szívében, így szólt:
– Itt jön valaki,
aki az istenek kertjébe akar behatolni...
hová törekszik ostromló lépteivel?
Elszánta magát erővel behatolni;
karja magasba lendült:
fejszékét a kapura fektette.

És szólt ekkor Gilgames Szabituhoz, az őrhöz:

– Mit láttál, Szabitu, hogy
bejáratod zárva találom?

Mit láttál, Szabitu, hogy
kapud elreteszelve találtam?
Fáját szétzúzom, reteszét leverem!

Megnyitá ekkor kapuját az isteni
pohárnoknő, Sziduri-Szabitu:

– Orcád mitől oly beesett,
honnan a sok ránc homlokodon?
Lelkedben miért e bánat,
termeted mitől oly megtört?
Szivedben fájdalom honol;
látszik, hosszú utak vándora vagy.
Homlokodon viharok nyoma
s dél perzselő tüze sejlik;
mi hajszolt ide, mondd, a sivatagon át,
keresztül a távoli sztyeppén?

– Hogyne volna beesett az orcám,
homlokom ráncoktól teleszabdalt!
Hogyne volna bánattól súlyos a lelkem,
termetem megtört!
Hogyne lakoznék szivemben fájdalom,
hogyne hasonlítanék távoli utak
hajszolt vándorához!
Hogyne volna homlokom
szélviharoktól gyötrött,
naptól égetett;
orcám dél tüzétől perzselt!
Hogyne siettem volna sivatagon át,
keresztül a távoli sztyeppén!;

Ifjú fivérem, a sztyeppe ura
Enkidu, a barát, a semmitől meg nem riadó,
aki ott járt velem a cédrusok hegyén,
s megküzdött varázserejű Humbabával;
akivel hegyaszakadékokban bírkóztunk oroszlánokkal;
aki töredelmeimben osztozott velem;
Enkidu, akit szerettem — nagyon is szerettem:
az emberi végzet áldozata!

Sirattam őt hat napon és hat éjjelen át
testét temetetlenül hagyva,
fennen jajongtam, bizakodva mégis:
fölveri tán zokogásom!
Ott feküdt hetedik napja,
ott hevert hetedik éjszaka már,
s testében rajzani kezdtek a férgek!
Ezért keresem az életet én,
az életet, amely nincs már soha többé!
Ezért jártam a sztyeppét, ezért
kóboroltam, mint a vadon üldözött rablója!
Az ő sorsa nehezedik rám.
Hogyan titkolhatom el,
hogyan kiálthatom ki?:
A barát, akit szerettem, agyaggá lett,
nem több már, mint a föld pora, ő sem!
Nem kell-é egykor nekem is nyugovóra térnem,
és föl nem kelhetek immár
egy örökkévalóságon át?!
Nem nézhetek úgy rád, Sziduri-Szabitu,
hogy ne látnám a rettegett halált!
— Hová rohansz, Gilgames, hova igyekszel

Az életet, melyet keresel, meg nem találod.
Mikor az istenek embert alkottak,
a halált rendelték neki,
az öröklétet maguknál tartották.
Ezért hát, Gilgames, egyél és igyál,
töltekezz, éjjel-nappal csak vigadozzál,
minden napod legyen új örömnép!
Kísérjen hárfa- és furulyaszó,
élvezd a tánc örömét.
Ölts magadra tiszta ruhákat;
testedet friss vízbe merítsed,
mosd meg fejedet s balzsammal kenekedjél,
örvendezz gyermekeidnek,
amíg még kezedet fogják!
Örvendj az asszonyok karjai közt!
Térj vissza hát bástyás Urukba,
hol ünnepelt hős és király lehetsz!

Szólt ekkor Szabituhoz a vándor:

– Elég, Szabitu!
Mutast meg nékem az utat,
az Utnapistimhez vezetőt!
Adj útmutatást, Szabitu, mondd,
hogyan juthatok el hát hozzá?
Áthatolok, ha lehetséges, a tengeren is, –
s ha legyőzne a tenger,
ismét a sztyeppéken futok, bolyongok tovább!

– Nem volt itt soha még gázló,
amelyen emberi lény elérte volna

szerencsésen a túlsó partot.
Csak Samas, a hős kel át naponta a vízen –
de ki juthat át a napisten után?
Nehéz az átkelés, gyötrelmes az út odáig!
Átkínlódni az élet tengerén,
s eljutni a halál fekete vizéig.
Hol akarsz hát átjutni?
Mélységes a halál tengere,
ott terül el a túlvilág előtt;
elvergődve odáig, mit akarszt tenni akkor?
De lásd, itt van Ur-Sanabi,
Utnapistim hajósa. Lent lakik,
ahol a sziklatömbök fekszenek.
Éppen az erdőbe ment,
zöltséget, bogyókat szedeget magának.
Keresd fel őt, s ha lehetséges, vele hajózz át,
s ha nincs út számodra, térj haza békén!

Hallván Gilgames Szabitu tanácsát,
fejszóját ismét az övébe helyezte,
s megint csak útnak eredt
célba véve a partot.
Mint hajítódárda, becsapódott
ekkor a kert kapuja, s mögötte maradt
Sziduri, az isteni pohárnoknő.
Lent, a távoli öbölben
hajót ringattak a hullámok,
Utnapistim hajóját.
Szeme a kormányos után kutatott;
hol járhat, merre lehet, aki bizton
átviheti a tengeren, át a halál vizén?

A partra leérve fékezte menését,
tétován lépdelve tovább:
megvan a hajó, de hajósa sehol!
Néhány kövekkel teli láda csupán...
Az erdő felé fordult harsányan kiabálva:
– Hajós, téged kereslek!
Jöjj át velem a tengeren,
hajózzunk át a halál vizein!
Hasztalan kiabált így,
válaszra remegve várva,
lerohant újra a partra, ott, hol a ládák
heverték, dühében szétverte valamennyit.
...És vissza megint a fák közé,
meglátván végre Ur-Sanabit!
És szólt ekkor a hajós:

– Nevezd meg magadat nekem,
miként szólítsalak én,
Ur-Sanabi, hajósa a Távoli Bölcsnek?
– Gilgames a nevem,
Anu hegyekkel teli földje fekszik mögöttem.
Hosszú utat tettem meg, Samas útját,
s most végre láthatlak téged, Ur-Sanabi!
Távoli őszömet keresem én,
vezérelj hozzám, mutasd meg, merre találok!
– Orcád mitől oly beesett,
honnan a sok ránc homlokodon?
Lelkedben miért e bánat,
termeted mitől oly megtört?
Szívedben fájdalom honol,
látszik, hosszú utak vándor vagy.

Homlokodon viharok nyoma
s dél perzselő tüze sejlik.
Mi hajszolt ide, mondd, a sivatagon át,
keresztül a távoli sztyeppén?
– Hogyne volna beesett az orcám,
homlokom ráncoktól teleszabdalt!
Hogyne volna bánattól súlyos a lelkem,
termetem megtört!
Hogyne lakoznék szívemben fájdalom,
hogyne hasonlítanék távoli utak
hajszolt vándorához!
Hogyne volna homlokom
szélviharoktól gyötrött,
naptól égetett,
orcám dél tüzétől perzselt!
Hogyne siettem volna sivatagon át,
keresztül a távoli sztyeppén!
Ifjú fivérem, a mezők ura,
Enkidu, a barát, a semmitől meg nem riadó,
aki ott járt velem a cédrusok hegyén,
megküzdött varázserejű Humbabával,
akivel hegyszakadékokban
szakállas oroszlánokkal bírkóztunk,
aki töredelmeimben osztozott velem,
Enkidu, akit szerettem – nagyon is szerettem,
az emberi végzet áldozata lett!

Sirattam őt hat napon és hat éjjelen át,
testét temetetlenül hagyva,
fennen jajongtam, bizakodva mégis:
fölveri tán zokogásom!

Ott feküdt hetedik napja,
ott hevert hetedik éjszaka már,
s testében rajzani kezdtek a férgek!
Ezért keresem az életet én,
az életet, amely nincs már soha többé!
Ezért jártam a sztyeppét, ezért
kóboroltam, mint a vadon üldözött rablója!
A ő sorsa nehezedik rám.
Hogyan titkolhatnám el,
hogyan kiálthatom ki?:
A barát, akit szerettem, agyaggá lett,
nem több már, mint a föld pora, ő sem!
Nem kell-é egykor nekem is nyugovóra térnem,
hogy föl ne kelhessek immár
egy örökkévalóságon át?!

Szólj hát, Ur-Sanabi,
hogyan juthatnék Utnapistim elé,
irányíts, hogyan érhetném őt el?
Hol a titkos ösvény, mutasd meg nekem!
Áthatolok a tengeren is,
s ha nem bírom erővel,
újra a pusztákon bolyongok tétován!

– A kezeid zúzták szét
szerencsés partraszállásodat:
töröttek a kővel teli ládák.
Nem juthatsz át a halál vizén,
magad híúsítottad meg a reményt:
erőtlenek a varázstáblák, nem tudlak
átvinni az élet szigetére!

Ám vedd azért bárdodat, kerekedj föl,
íme, közelben az erdő,
dönts ki százhusz hatalmas törzset,
hegyezd ki valamennyit,
s hordd le a partra!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XI. TÁBLA

Gilgames így szólt a távoli Utnapistimhez:

– Elnézlek téged, Utnapistim!;
Nem vagy nagyobb, mint én és szélesebb sem;
arcod hasonlatos az enyémhez;
olyanok vagyunk, mint atya és fia.
Nem másformán, embernek alkottak téged is!
De amíg én nyugtalan vagyok, harcra teremtet, –
te távol a küzdelmekről, hátadon pihenetsz!
Mondd, miként vontak az istenek körükbe,
hogyan kerestél, miként találtál örök életet?

– Rejtett történetet tárok föl előtted,
hallgasd az isteni titkot!
Szurippak város – te is ismered –
ott fekszik a Purattu mentén,
ősidők óta az istenek kegyeltje volt.
Ám úgy döntöttek egyszer:
„Legyen a pusztulás földje,
özönvíz nyelje magába!”
Ott volt Éa is, a vizek mélységeinek ura,
s házam falának suttogta el ezt:

Halljad, ház! Halljátok falak!
Ház és falak! Halljátok és értsétek!
Utnapistim, szurippaki ember, Ubara-Tutu fia!
Építs hajót, helyezz rá faházat,
vesd el a gazdagságot, keresd az életet,

vesd meg a birtokot, mentsd meg az életedet!
Gyűjtsél hajódba magvakat, mindenneműt!
Ügyelj az arányra:
hosszúság, szélesség helyes viszonyára!
Építsd meg hajódat, ne késsél sokáig;
vidd el az édesvízű tengerhez s lásd el tetővel!

Megértettem az én uram szavait,
és szóltam Éa istenhez:
– Megteszem uram, parancsod szerint,
híven követem szavaidat, –
de mit mondjak a városnak, a népnek
s mit az aggoknak?

– Mondd nekik ezt:
Enlil, a föld ura, országok istene
haragos szemmel figyel engem.
Nem akarok többé a városban lakni,
nem akarom többé Enlil országát látni.
Az édesvízű tengerhez készülődöm;
Éánál, kegyes uramnál lesz szállásom ezután.
Rátok a bőség esőjét bocsátja:
madarak bőségét, halak garmadáját;
sötétség idején búza-esőt!

Ébren talált a derengő hajnal,
s útnakeredtem a tengerpart felé...

Lerajzoltam a hajó tervét.
Házamnépe nyüzsgött körülöttem:
az erős fát hozott, hibátlan törzsűt;

a gyenge aszfaltot kevert;
Samas havának ötödik napján
készen állt előttünk.

Magassága harminchárom mérőnádnyira ért föl,
s ugyanennyire szabtam meg szélességét tetejének.
Hatszintűre terjedt, emeletenként kilenc rekeszesre;
közepét cölöpök tartották,
réseit aszfalttal tömítettem.

Három mérő olajat hoztak a teherhordók ekkor
– s még áldozni valót is hozattam – kosarakban;
birkákat öltem napokon át,
mustot ittunk és szézámbort víz helyett:
ünnepet ültünk, vigadoztunk, mint napforduló idején.

Amim csak volt, mindent berakodtam:
aranyam, ezüstöm, valamennyit,
életmagvakat, ami csak termett,
az asszonyokat gyermekeikkel
s rokonaimat velük együtt.
Vittem kézműveseket is. Végezetül betereltem
a mezők vadjait, szárnyasait.

Az isten kijelölte az időt:
„Este, midőn a sötétség urai
esőt zúdítanak alá,
menj a hajódba s zárd be az ajtót!”

Eljött az idő:

Adad, a zúgó viharisten
iszonyú vizet zúdított alá.

Néztem az időt, elrettent, aki látta.
Bemenekültem hajómba, ajtaját bezártam
és átadtam a bárkát
kormányosomnak, Puzuramurrinak.
És jött a hajnal:
Fekete felhő takarta az eget:
Adad mennydörgött a közepében.
Nabu és Sarru jártak előtte
hírnökökként hegyeken s völgyeken át.
Irra kitepte a kikötők cölöpjeit,
Ninurta áttörte az égi gátakat,
fáklyákkal száguldoztak az Annunakik
lobogó fényükkel megvilágítva a földet.
Adad haragja égig hatolt.
Minden világosság sötétre vált.

Mint egy cserépedény, széttörött a föld!
Zúgott a vihar, a vizek tovazúdultak,
elérték a hegyek peremét,
elsodorták az embereket.
A testvér nem ismert többé testvérére,
rémülten szűkültek az istenek is:
menekülve szálltak föl Anu égi hegyére
s összekuporodva nyüsztettek, mint a kutyák.
Vajúdó nőként jajongott Istár,
a széphangú így üvöltözött:
– „Tűnt idők szép városa, iszappá lettél,
mert gonosz tanácsot adtam én is a többivel együtt!
Hogyan is szólhattam ily gonoszul az isteni gyűlésen?
Hogyan is pusztíthattam el így népeimet!?
Ezért hagytam őket nemződni, születni, hogy most

halak zsálmányaiként töltsék meg a tengert?
Együtt sírnak velem az istenek is:
megtörten üldögélnek,
fájdalmuk kínja ajkukon reszket!

Hat napon és hat éjjelen át
zúdult alá az eső, mint a folyamok vize;
a hetedik napon elcsitult minden.
Némaság honolt, harcok utáni csönd!
A tenger megnyugodott, a gonosz szél elült.
Kitekintettem: minden zaj elhalt,
minden teremtmény iszappá vált!
Holt pusztaság fogott körül.
Rést nyitottam, arcomra fény sugárzott;
leborulva ültem és sírtam,
könnyeim patakokban folytak,
végigtekintettem a vizek pusztaságán
üvöltve, jajongva: odalett az ember!

Országos Széchényi Könyvtár

Tizenkét kettősóra múltán sziget merült fel,
hajóm a Niszir hegye felé közeledett.
Ráfutott, nem ringatózott többé;
hat napon át horgonyzott az oldalában
s nem süllyedt alá többé.
Amikor megvirradt a hetedik nap,
föltartottam egy galambot és szabadon eresztettem.
A galamb elröpült, majd visszatért.
Nem lelt nyugvóhelyet s visszafordult.
Föltartottam egy fecskét és szabadon eresztettem.
A fecske elröpült, majd visszatért.
Nem lelt nyugvóhelyet s visszafordult.

Föltartottam egy hollót és szabadon eresztettem.
A holló elröpült. Látta a vizek apadását;
evett, kapirgált, felkárogozott, nem tért vissza!
Szélnek eresztettem a bárka valamennyi lakóját
és bárányt áldoztam örömömben.

Áldozati magvakat szórtam szét a tetőn,
cédrusfát és mirtuszt égettem.

Az istenek megéreztek az áldozatot,
orrukba jóleső illat szállt,
legyek módjára gyülekeztek.

Megjött Istár is, az isteni úrnő;
fölemelte a drágakövet,

melyet Anu készített neki egykor:

– Halljátok, istenek, mind! Ahogyan nyakam ékkövét
soha nem felejthetem el,
emlékezniem kell e napokra örökké!

Álljuk körül az oltárt, áldozatomtól
egyedül Enlil maradjon távol!

Vízözönt küldött, pusztulást a földre,
népemet halálnak szánta!

Enlil arra jött, látta a hajót,
elkomorodott, haragra lobbant a társak iránt.

– Miféle emberi lélek menekült itt meg?

Halálnak szántam valamennyit!

Ninib, a harcos válaszolt neki,
szólván a föld urához, országok istenéhez:

– Ki cselekszik bölcsen Éán kívül,
aki mindent megért, aki mindent lát?

Éa is szólt, a vizek mélységeinek ura:

– Hatalmas erejű, istenek bajnoka!

Miért küldtél vízözönt a földre?
Aki bűnös, viselje bűnét!
Aki vétkezik, bűnhődjék érte!
A gonosz pusztuljon, ne valamennyi!
Küldtél volna az áradat helyett
oroszlánt, pusztítson közöttük!
Küldtél volna az áradat helyett
farkast, pusztítson közöttük!
Küldtél volna az áradat helyett
éhínséget, hogy megalázza őket!
Küldted volna az áradat helyett
Irrát, a pestisest!
Nem én árultam el az isteni titkot, –
álmot látott a Nagyon Bölcs, abból értett.
Irgalmazz neki!

Ekkor a föld és az országok istene hajómra szállt,
kezemet megfogta, a szabadba vezetett.
Asszonyom mellém térdelt, ő pedig közénk állt,
kezét a fejünkre helyezte s megáldott minket:
– Földi halandó volt Utnapistim ezideig,
hozzánk lesz hasonló ezután ő és felesége.
Lakjon a távolban, folyamok torkolatánál!

És elragadtak az istenek engem,
és távol, a folyamok torkolatánál
jelölték ki lakhelyemet.

De ki fog rajtad megkönyörülni,
befogadni téged az istenek közé,
hogy megtaláld az életet immár, melyet keresel!?

Tedd próbára magad,
ne aludj hat napon és hat éjjelen át!

Alig ült le a földre Gilgames,
mint erős szél, érte az álom fuvallata.
Nézd, szólt asszonyához Utnapistim, –
nézd az erőset, aki az életet kívánta,
elnyomja őt az álom, mint a szél.
Szánta nagyon a nő s kérlelni kezdte urát:
– Érintsd meg őt, hogy ébren maradjon,
s az úton, melyen hozzád jött,
s a kapun, melyen átlépett,
békében mehessen vissza!
– Oh, te szánod az embert!
Süssél kenyereket neki s helyezd azokat feje mellé!
Így lőn, közben a bárka falán
valahány napot átaludt, megjelölte.
Az első kenyér kiszáradt, szétesett:
a második, jaj, szétmorzsolódott;
a harmadik nedves lett, megnyálkásodott;
a negyediket fehér penész takarta;
az ötödik feketére szikkadt;
a hatodikon repedések szaladoztak.
És jött a hetedik nap,
Utnapistim hirtelen megérintette őt,
felébredt az idegen ember.
– Fáradtságomban az álom kerített hatalmába,
mint legyűrhetetlen erő, úgy nyomott el.
Te hirtelen megérintettél
s én kiszabadultam alóla.
– Nőm hat kenyeret sütött,

átaludt napjaidat hirdetik azok!
– Mitévő legyek? Hová forduljak, Utnapistim?
Rablóként ragadott meg az álom!
A halál lakozik benne;
ott lapul köntösömben, bárhova mennék,
bárhon időzöm, ott van ő is, ő, a halál!

Utnapistim így szólt Ur Sanabihoz, a hajóshoz:

– Ur Sanabi! Halandó embert
nem láthat többé ez a part!
Tilos a réven átbocsátani
s te se kísérhetsz idegent ide többé,
bárhogy is vágyakozik!
Piszkos ruhát visel a testén
ő, akit ide hoztál.
Állatok szőre takarja.
Kísérd, Ur Sanabi, a fürdőhelyhez:
dobja le szőreit, sodorja messze a tenger!
Mosakodjék tisztára,
teste legyen szép, legyen újra a régi!
Fején viseljen új kötést,
meztelenségét díszköntös takarja el!
Míg városába vissza nem indul,
míg útjáról haza nem tér,
maradjon sértetlen ez a köntös,
maradjon új nap-nap után!

Elvitte magával ekkor Ur Sanabi
a fürdőhelyhez vezetve őt;
Tisztára mosta magát,

ruháját vízbe vetette;
sodorja messze a tenger!
Testén új fény játszadozott,
fején friss kötés fehérlett,
termetét ünnepi köntös fedte.
Míg városába vissza nem indul,
míg útvjáról haza nem tér,
köntöse sértetlen fedi őt
újként nap-nap után.
Hajóra szállt Ur Sanabival,
s elindultak küszködve az ár erejével.

Így szólt ekkor a Nagyön Bölcshez felesége:
– Így hagyod elmenni őt, aki annyit fáradozott,
eltűrt, sok szenvedése után?!

Mit adhatnál neki, hogy
szerencse kísérje hazáig?
Hallván az asszonyi kérést,
fordult a kormány Gilgames kezében,
s hajójuk ismét partnak ütődött.

Így szólt a Távoli ekkor:
– Gyötrő vándorutad sok fáradozását
s csüggesztő bajait tűrted el és most itt vagy,
mit adjak néked az útra,
hogy baj nélkül, ismét hazatalálj?

Titkot fedek fel előtted;
elrejtett csodanövényről adok hírt neked!
Szűrő, miként a tövis:
lenn rejtőzik a tenger fenekén;
tövisre olyan, mint a sündisznó tüskéje;
ott terem a mélyben, hol édes vízű a tenger.

Ha rátalálsz, eszel belőle,
örök ifjúságra, életre találsz!

Szavait megértette a vándor;
hajóját ellökve a parttól messzire indult.
...Elértek a távoli, édesvízű tengerhez:
megoldotta az övét, ruháját levetette,
s lábára nehéz köveket kötözött.
Lehúzták mélyre az élet vizében:
ott ringatózott a tövises növény!
Száráról letépte, ...hevesen szorította,
s lábának nehezékeitől szabadulva
röpült föl; hajója mellett vetette felszínre a mélység.
Hajóba szállt, kezében a tenger csodanövénye.
– Nézd, Ur Sanabi! – szólt a hajóshoz –
ez a növény az életet jelenti!
Most teljesülnek az ember hajdani álmai:
örök időig tart már a fiatalság s életerő!
Elviszem magammal körülbástyázott városomba;
ehessen belőle valamennyi hősöm,
mindük között akarom szétosztani ezt,
amelynek neve: „Amitől az aggastyán ifjúvá lesz.”

Enni fogok belőle, hogy ifjúságom
hajdani erejét visszaragadjam.
Tíz kettős órája hajóztak már,
földrész tünedezett föl a távolban.
Tizenöt kettős óra után partnak ütődtek.
Vízükör villódzott a közelben:
húvös és üdítő vízű tóé;
Csodanövényét a partra letéve

Gilgames bevetette magát a vízbe,
élvezvén annak hűvösét, üde nyugalmát.
Egy kígyó kúszott a csodafűhöz,
érezte szagát s odakúszott;
elnyelte nyomban az életet!
vén bőrét ledobva, menten ifjúvá lett.
Rohant vissza a hős, átkokat szórt a tolvaj után,
majd oda hanyatlott, hol a fű volt,
fennhangon zokogott; szájára csurogtak a könnyek.
Panaszosan kereste a hajós tekintetét:
– Ur Sanabi! Kiért fáradoztak karjaim?
Kiért keringett szívem vére?
Hová lett fáradozásaim gyümölcse?
A föld csúszó férgének cselekedtem javára!
A titkos életű növény vezérelt eddig utamon, –
hagyjuk el örvényeivel végleg a tengert;
hagyjuk el hajónkat a parton!

Húsz kettős órája haladtak már, *Könyvtár*
s megpillantották a templomi tornyot.
harminc kettős óra múltán lepihentek;
tekintetük a városon s a szent falakon járt.
– Ur Sanabi! – szólt Gilgames a hajóshoz –
Elértünk Urukhoz, a magasfalú városához!
Hágj fel a falakra, Ur Sanabi!
Lépj be Uruk falai közé!
Lásd a vastagon körülbástyázott várost!:
Tekintsd meg szilárd alapjait;
magasra feltöltve a templomhegy,
csodáld a hatalmas épületeket,
égetett téglából épült valamennyi

Hét bölcs mesterem, az én tanácsadóim
készítették el terveiket.

Legyen Uruk városában a te lakhelyed,
legyenek kertjeid, birtokaid,
itt legyen asszonyod is,
és itt építsd fel a házad!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XII. TÁBLA

A magasfalu város ura
nyugalmat nem lel, papokat hivat:
varázslókat, halottat bűvölőket;

– Hol vagy Enkidu? Idézzétek fel őt!
Látni kívánom árnyékodat s hallani,
mi lett a sorsod és mi lesz a sorsom?!

És válaszolt Gilgamesnek a papok véne:

– Urunk! ha elindulsz Nergál lakhelyére,
testedet piszkos köntösökbe burkold,
magadat olajjal nem kenheted végig,
mert az olajillat rádszabadít minden rémet!
Fegyveredet tartsd kezedben,
földet íjad ne érintsen,
mert akiket elejtettél, rádtalálnak mind a holtak!
Jogarodat hagyd a földön,
mert a holtak szellemei rádtalálnak, megrohannak!
Sarut nem viselhet lábad;
nesztelenül, puhán járjál!

Az asszonyt, akit szeretsz, nem szabad megcsókolnod,
az asszonyt, akit gyűlölsz, nem szabad fenyítened,
a gyermeket, akit szeretsz, tilos becézned,
a gyermeket, akire haragszol, tilos megbüntetned,
mert fülednek iszonyú lesz lent a holtak jajgatása!

Indul hát Gilgames a pusztákon át

a sötétség birodalmába, hol Irkalla honol;
a hétszeres falakon át, melynek lakói
fényt nem látnak, ételük a föld pora,
fényt nem látnak, italuk sűrű iszap...
fényt nem látnak, denevérként, bagolyként élnek,
fényt nem látnak s tollruhában reszket a lelkük!

– Halld kapus, nyisd meg kapudat!
Ha nem engedsz, szétfeszítem a zárat,
ha nem nyitod, bedöntöm a kapudat!

S megnyílik az első kapu, rongyruháját elveszik
s hét falon túl, hét kapun át
meztelenül jut Irkalla elé.

– Engedd, ó, istennő, Enkidut hozzám,
látni kívánom árnyékát s hallani,
mi lett a sorsa és mi lesz a sorsom!

Országos Széchényi Könyvtár

És szól a holtak őrzője:

– Térj vissza innen, senki sem hívott!

Rongyruháját visszakapja
s hét falon túl, hét kapun át
visszatér a felvilágra.

Visszaindul a magasfalú városba;
mély vízhez ér s lehajol könnyörögni:

– Minden mélység ura, bölcs istenem, Éa!

halld meg kérésemet, hívd föl Enkidu árnyát,
hívd föl az éj örökös foglyát!

Halotta szavát a mélység atyja,
s szólt Nergálnak, a holtak urának:
– Nyiss rést a földön s vezesd föl Enkidut,
beszéljen fivéréhez, Gilgameshez!

Hallotta Nergál, s rést ütött a földön,
s Enkidu árnya fölszállt Gilgames elé.
– Szólj barátom, szól barátom,
mondd el a mindent elnyelő éj
törvényeit, melyeket láttál!
– Ne kívánd a törvényt tudni,
mert csak ülnél nehéz könnyeket sírván!
– Akkor hát leülök mindennap és sírok!
– Lásd a barátot, akit öleltél,
akinek szíved hajdan örült;
férgesek emésztik, olyan, mint az öreg köntös!
Enkidu, a barát, akit kezed érintett,
agyaggá vált, csupa por, csupa por!
– Láttad-e azt, aki gyors halált halt?
– Nyugágyon fekszik, tiszta vizet kap.
– Láttad-e azt, ki csatában esett el?
– Feje atyja és anyja ölében,
felesége fölébe hajlik.
– Láttad-e azt, akinek temetetlen a teste?
– Hideg árnya bolyong neki nyugtalanul.
– Láttad-e azt, akit ó, már senki sem említ?
– Moslékot, maradékot eszik jaj, az utca szemetjét!

NÉVJEGYZÉK

Adad	— Viharisten (szél)
Anu	— Az ég istene
Anunnakik	— A holtak sorsáról döntő isteni lények
Aruru	— Teremtő istennő
Berbécs	— Kos
Corday, Charlotte	— Marat gyilkosa (1793, július 13.)
Cortez, Hernando	— Mexikó meghódítója (1519—21)
Éa	— a vizek és a mélységek istene
Éanna	— Anu és Istar szerelemistennő temploma
E Dai	— Déltengeri népek hitregéből való túlvilági táj, ahol E Gai az alvilág uira
Enki	— A föld istene; „a föld ura”
Epiktétosz	— Görög sztoikus filozófus (Kr. u. 50 k.—130 k.)
Herosztratosz	— Nagy Sándor születésnapján fölgyújtotta Apollón isten templomát Ephesosban
Humbaba	— A cédrushegy varázserejű őre
Irkalla	— Az alvilág úrnője
Istár	— A szerelem és az anyaság istennője
Marcus Aurelius	— Római filozófus császár (Kr. u. 121—180)
Marduk	— Babilon főistene
Nereidák	— Nereus tengeristen lányai. Az ötven lány közül a leghíresebbek:

	Amphitrite, Poseidon felesége; Thetis, Achilleus anyja; Galathea, Kyklops Polyphemos kedvese
Nergál	– Az alvilág istene
Nikodémus	– A zsidók főembere, éjjel keresi föl Jézust (János ev. 3.)
Ninib	– Enlil fia, a déli szél istene
Niszaba	– Gabonaistennő, Enlil lánya
Orpheus	– Mondabeli görög dalnok. Vad bacchánsnők tépték szét. Fejét egy Dionüszosznak szentelt bar- langban helyezték el, ahol éjjel- nappal prófétált. Lantja Apollon isten birtokába került.
Patmosz	– A száműzött János evangélista ezen a szigeten írta meg a Jelené- sek Könyvét.
Risat	– Gilgames szülőanyja, papnő
Samas	– Napisten (igazság)
Seneca	– Sztoikus filozófus
Sumukán	– Az erdei és a mezei állatok istene
Teokalli	– Az ősi Mexikó lépcsőzetes pira- mis típusú temploma
Thresher	– Elsüllyedt amerikai atomtenger- alattjáró
Ubara Tutu	– Utnapistim apja
Ur Sanabi	– Utnapistim hajójának kormá- nyosa
Uruk	– Ősi sumér város
Utnapistim	– Gilgames távoli őse, a bibliai Noé megfelelője

Xilonen

- Azték istennő, aki a kukorica elvetésekor 12 éves, a kukoricatörés ünnepén (virágcsata) már asszony korú

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TARTALOM

Szürkület	7
ORPHEUS APOLLÓNHOZ	
Orpheus Apollónhoz	11
Nikodémus	12
Az Idegen	13
Seneca	14
Marcus Aurelius	15
Cortez	16
Charlotte Corday	17
A kufárokhoz	18
Pozsonyi kertész	19
Ancsa-szonett	20
GYÖKEREK	
Gyökerek	23
János Patmoszon	24
Metafizika	25
Epitáfium	26
Bárány	26
Bérbécs	27
Öbölben	27
Keskenyfilm	28
Herosztratoszhoz	29
Epiktétosz	29
Judit	30
Virágvége	30
Végérvényesen	31
Együtt	31
Hókirálynő	32
Reinkarnáció	32
A VILÁGFA PUSZTULÁSA	
Teremtés	35
Gottfried Benn álma	36

Thresher	36
E Dajról	37
Távol	38
Van Gogh	39
Mágia	39
Purgatórium	40
Körmenet	41
Telehold	42
A föld szíve	43
Kik már az emlékekben élnek	44
Aranyfüst	45
Megindultak a lavinák	45
I.N.R.I.	46
Zsoltár	47
Föltámadás	48
A világfa pusztulása	49
Napfogyatkozás	50
Elektrolízis	51
Finálé	52
A GILGAMES EPOSZ	55
Részletek az eposzból	59
I. Tábla	61
VII. Tábla	69
VIII. Tábla	72
IX. Tábla	76
X. Tábla	85
XI. Tábla	94
XII. Tábla	107
Névjegyzék	110

MEGJELENT A
MAGYAR HITEL BANK
TÁNCSEIC ALAPÍTVÁNYÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

remtőjéért. „S az itt felejtett hold ragyog.”

Minden réteget átszakítva jutunk a Gilgames-eposzig, az egyik legősibb mitoszig, amely ugyanakkor a legkorszerűbbek egyike. Valós tárgyi rejtélyekre utaló sorai még a tudományos-fantasztikus irodalom művelőit is megihlették; talán a legkevésbé öltöztetett történet ez a misztikum, a mágikusság, a fölismerhetetlenség palástjaiba; ugyanakkor a korabeli világ „bestsellere”, hiszen a sumer eredetin kívül akkád, hettita és hurri nyelvű töredékei is előkerültek. Egy élő, lüktető irodalom középpontja volt születésekor s az mindmáig; nyelvi átültetésére sokan vállalkoztak már. Ennek miéértjét valószínűleg abban kell keresnünk, amiért az most Zászlós Levente könyvében is a célpont és a kiindulópont helyére került.

Mert ez az ősi történet már tartalmazza mindazt a léleklehetőséget, amely az értelem — s ezáltal az emberi lét — eredetének eredőit kijelölheti. Így válik e kötet, fordítva a keresés megszokott formuláin, az erény és az út könyvévé...

Tamási Orosz János

